

УДК 378.046-021.68:796:342

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2020.7.238036>

ORCID 0000-0002-3793-3010

ДОСВІД МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ БАКАЛАВРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Олександр Верітов,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, докторант кафедри фізичної культури та спорту Запорізького національного університету.

У статті запропоновано модель методичного супроводу формування підприємницької культури бакалаврів фізичної культури і спорту, яка репрезентує заходи, спрямовані на обрання здобувачами освіти індивідуальної освітньої траєкторії; супроводження науково-педагогічними і методичними працівниками засвоєння студентами різноваріантного змісту освіти; контроль за ходом освітнього процесу, а також зворотній зв'язок із здобувачами освіти під час та по завершенню виконання освітньо-професійної програми. Зазначений супровід повинен передбачати суто організаційну діяльність, інформування студентів щодо користування засобами навчання, допомогу у вирішенні пізнавальних проблем, а також допомогу у контактуванні із стейкхолдерами. При цьому на перший план виходить індивідуалізація освітніх алгоритмів, варіативність часу та способів виконання навчальних завдань, широкий вибір місця виконання навчальних завдань, способів комунікації із викладачем тощо. Виконання майбутнім бакалавром з фізичної культури і спорту індивідуального навчального плану пов'язане із готовністю науково-педагогічних працівників виконувати соціально-педагогічні ролі супервайзера, едвайзера і тьютора, які можуть змінюватися залежно від поставленого освітнього завдання. Ключовими заходами з підтримки вибору студентами індивідуальних освітніх траєкторій, в аспекті формування підприємницької культури, визначено: забезпечення вільного обрання форм та методів викладання; консультування майбутніх бакалаврів з фізичної культури і спорту щодо вільного обрання форм та методів навчання; презентацію дисциплін вибіркового циклу. Позитивним моментом розробленої під час дослідження ОПІ, що спрямована на формування підприємницької культури, є конкуренція між дисциплінами та викладачами.

Ключові слова: методичний супровід, підприємницька культура, освітня траєкторія, супервайзер, едвайзер, тьютор.

Постановка проблеми. Одним із імперативів сучасної вищої освіти є студентоцентризований підхід (student-centered approach), який розглядає студента як суб'єкта з власними унікальними інтересами, потребами і досвідом, спроможного бути самостійним і відповідальним учасником освітнього процесу. При такому підході посилюється роль викладача як фасилітатора, який не тільки проводить аудиторні заняття, а й організовує інтерактивне спілкування, сприяє особистісному розвитку студентів, формує атмосферу взаєморозуміння і довіри (Глосарій, 2019). Означене вказує на підвищення уваги до методичного супроводу освітнього процесу з боку викладачів через застосування різноманітних форм, технологій, підходів, процедур, заходів, що забезпечують допомогу студентам у подоланні тих чи інших труднощів, що виникають у процесі навчання (Бусел, 2001; Кулініч, 2015; Лебідь, & Белаш, 2013).

У нашому дослідженні важливість ефективного методичного супроводу зростає з тієї причини, що ми стикаємося із проблемою забезпечення якості освітнього процесу для студентів, які інтенсивно займаються спортом (наприклад, серед здобувачів освіти

спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» у Запорізькому Національному університеті, де проводилася експериментальна робота, таких студентів близько 40%).

Особливістю навчання студентів-спортсменів є те, що саме у студентському віці в більшості видів спорту досягаються найвищі спортивні результати. При цьому, як правило, більшість здобувачів освіти у силу систематичних тренувань не можуть бути присутніми на навчальних заняттях, а також сконцентруватися на виконанні навчальних завдань. Очевидно, що для вирішення суперечності між вимогами освітнього та тренувального процесів заклад вищої освіти (ЗВО) має створити, з одного боку, належні умови для навчання, а з іншого – дати змогу студентам-спортсменам реалізувати свій спортивний потенціал.

Інтенсивний розвиток ринку спортивно-фізкультурних послуг відкриває нові можливості для професійної самореалізації майбутніх та діючих фахівців зазначеної сфери та ставить на порядок денний питання про формування в умовах вищої школи нового покоління суб'єктів високо маржинального, креативного, корисного та гуманістично спрямованого бізнесу. На жаль класична професійна освіта майбутніх бакалаврів в Україні зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» демонструє в цьому питанні певне відставання від кращих світових зразків педагогічного процесу в названій галузі. Першочерговою метою освітнього процесу має стати формування під час аудиторної та самостійної роботи підприємницької культури.

Мета статті – висвітлити досвід методичного супроводу формування підприємницької культури майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту.

Аналіз джерел і публікацій. Питанням методичного супроводу освітнього процесу присвячено чисельні наукові праці вітчизняних авторів. Так, основи, принципи, моделі методичного супроводу впровадження інноваційних технологій у навчальний процес розглядають Л. Антонюк (Антонюк, 2018), О. Кулініч (Кулініч, 2015), Л. Романюк (Романюк, 2020), досвід науково-методичного супроводу впровадження у навчально-виховний процес авторських програм висвітлюють Л. Лебідь і С. Белаш (Лебідь, & Белаш, 2013), напрямом реалізації науково-методичного супроводу процесу запровадження педагогіки партнерства в новій українській школі приділяє увагу Т. Бабко (Бабко, 2020).

Виклад основного матеріалу. На практиці з боку ЗВО проблема якісної підготовки студентів, які займаються спортом, вирішується по-різному. Так, наприклад, деякі освітньо-професійні програми передбачають виконання студентами-спортсменами дистанційних завдань у письмовій формі. Вважаємо, що хоча така система є достатньо технологічною, вона не відповідає сучасному розвитку технологій, а також не забезпечує достатньою мірою варіативність освітніх траєкторій студентів. Деякі ЗВО дозволяють спортсменам вільне відвідування навчальних занять – так званий індивідуальний графік. Такий підхід, хоча й є компромісним, утім повністю не вирішує проблеми забезпечення якості освітнього процесу.

Переконані, що на сучасному етапі розвитку освітніх технологій для підвищення якості підготовки студентів-спортсменів найбільший потенціал мають методи і засоби дистанційної освіти, зокрема використання платформи Moodle. Також важливим є раціональний розподіл обов'язків та упорядкування дій між науково-педагогічними працівниками під час визначення та проходження студентами індивідуальних освітніх траєкторій.

Для конкретизації предметної області «Методичний супровід формування підприємницької культури» розроблено відповідну концепт-карту (рис. 1), яка враховує специфіку навчання студентів-спортсменів і репрезентує заходи, спрямовані на:

- обрання здобувачами освіти індивідуальної освітньої траєкторії, спрямованої на формування підприємницької культури;
- супроводження науково-педагогічними і методичними працівниками засвоєння студентами різноваріантного змісту освіти на етапі навчання на бакалавраті;
- контроль за ходом освітнього процесу, а також зворотній зв'язок із здобувачами освіти під час та по завершенню виконання освітньо-професійної програми.

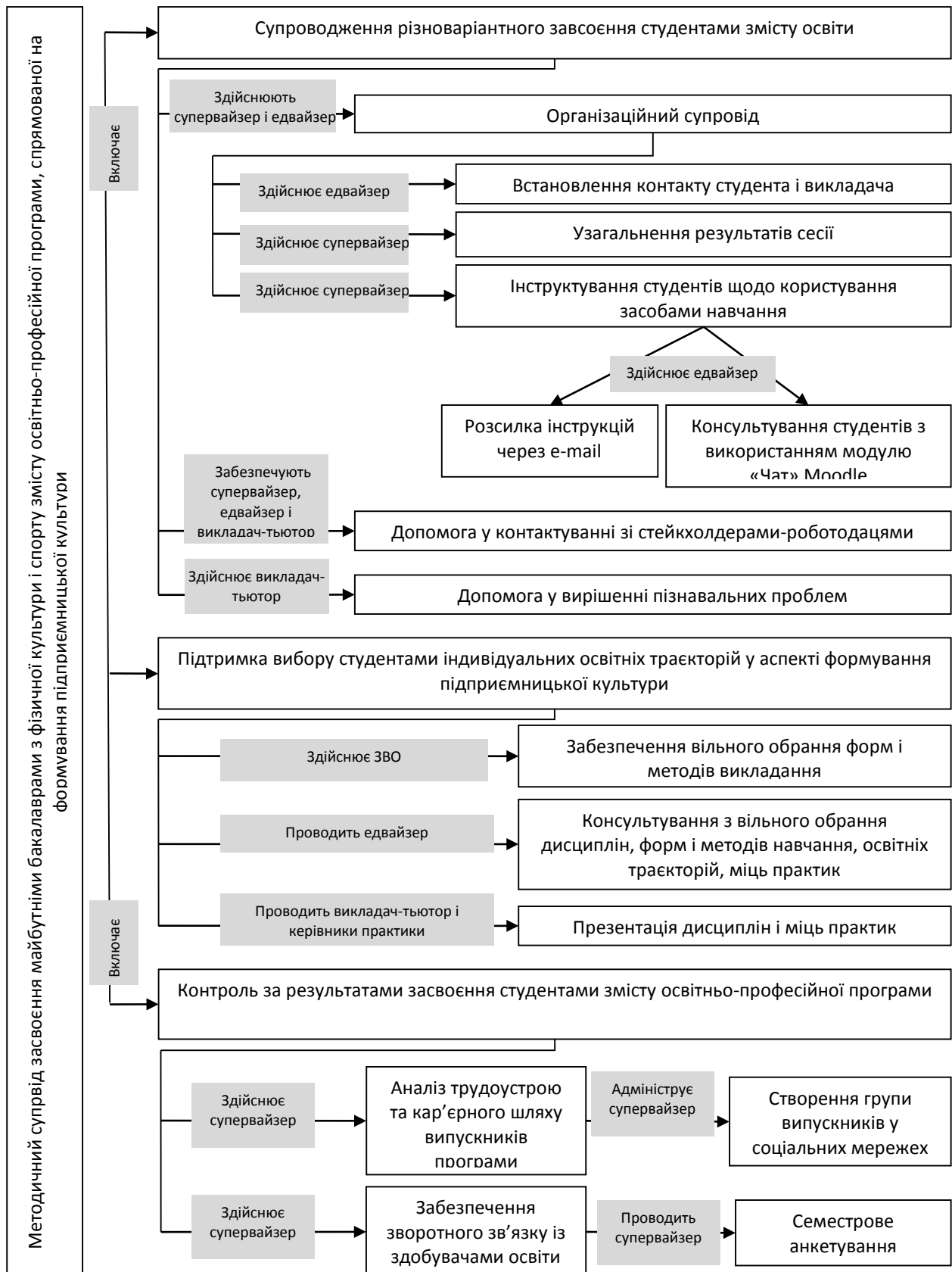

Рис. 1. Концепт-карта предметної області «Методичний супровід освітньо-професійної програми, спрямованої на формування підприємницької культури»

Отже парадигма, згідно якої студент є об'єктом навчання, неспроможним на повноцінну агентність, залишається у минулому. Тому при конструюванні освітнього

процесу, спрямованого на формування підприємницької культури, у нашому дослідженні першочергова роль приділялася наданню можливості студентам самостійно обирати освітню траєкторію.

Утім, маючи достатньо велику кількість варіантів таких траєкторій, кожен здобувач освіти опиняється перед необхідністю освітнього самовизначення, у зв'язку із чим сам акт вибору може стати проблемою.

У таких умовах стають необхідними послуги освітніх радників – суб'єктів, які мають авторитет завдяки своїм емоційним, соціальним і професійним компетенціям. Саме вони зможуть через побудову освітніх маршрутів, а також серію ініціацій, підвести здобувачів освіти до формування цільових компетентностей (Кушнір, 2017).

Діяльність цих радників найдоцільніше позначити терміном «підтримка» оскільки вона відрізняється від навчання та виховання. Використовуючи цей термін ми спираємось на пересічне словорозуміння, за яким підтримати – означає надати комусь допомогу у тій або іншій формі: безпосередню, або опосередковану; педагогічну, психологічну, індивідуальну або групову. При цьому очевидно, що підтримувати можна лише те, що у своїй основі містить джерело «самості», яка забезпечує процеси саморозвитку, самореалізації, само актуалізації (Рябченко, 2011).

Також ми враховуємо традиції наукового дискурсу, у якому під підтримкою найчастіше розуміють спеціально організовану й методично забезпечену психолого-педагогічну діяльність науково-педагогічних працівників ЗВО, спрямовану на надання превентивної та оперативної допомоги студентам у вирішенні індивідуальних проблем, пов'язаних з їхнім розвитком як суб'єктів освітньої та професійної діяльності (Рябченко, 2011, с. 110).

У контексті нашого дослідження, підтримка вибору студентами індивідуальних освітніх траєкторій в аспекті формування підприємницької культури – це сукупність дій суб'єктів освітнього процесу, спрямованих на подолання студентом складностей, що виникають у процесі вибору ним освітньої траєкторії серед можливих варіантів (Ковальчук, 2014, с. 251). Базою для такого вибору стає освітньо-професійна програма (ОПП), утім перелік навчальних курсів, навчальних занять, завдань для самостійної роботи, місць практики та інших компонентів програми, у кожного здобувача буде індивідуальним, тобто освітні траєкторії студентів навіть однієї академічної групи будуть різними.

Однак, доводиться враховувати, що найчастіше здобувачі освіти, визначаючи свої освітні траєкторії, діють ситуаційно з урахуванням поточних обставин (потреба у працевлаштуванні, зміни у графіку спортивного тренування, виступи у змаганнях, фінансовий стан родини тощо). У той же час, науково-педагогічні працівники або методисти, виступаючи консультантами, діють проєктивно і саме це допомагає здобувачам освіти зробити оптимальний вибір. При цьому з боку викладачів рекомендації даються не раз і назавжди, а ітераційно, крок за кроком. Тому заздалегідь не завжди можна сказати, чи буде наступний крок продовженням минулого вибору (Кушнір, 2017).

Обрана студентом освітня траєкторія віддзеркалюється в індивідуальному навчальному плані студента – нормативному документі, за яким здійснюється навчання, виходячи з вимог ОПП та з урахуванням його особистих інтересів і потреб (Болюбаш, 2010, с. 8; Нурманбетова, & Нефедова, 2011). Формується індивідуальний навчальний план на кожний рік і, по суті, регламентує послідовність і особливості інтеріоризації змісту освіти – педагогічно адаптованого соціального досвіду людства у формі системи знань, практичних умінь і навичок, творчих практик, світоглядних ідей, якими здобувачі освіти оволодівають у процесі навчання (Про вищу освіту, 2014).

Виконання майбутнім бакалавром з фізичної культури і спорту індивідуального навчального плану пов'язане із готовністю науково-педагогічних працівників виконувати соціально-педагогічні ролі, які можуть змінюватися залежно від поставленого освітнього завдання. Серед таких ролей:

– супервайзер (Supervisor) – науково-педагогічний або методичний працівник, який виконує нагляд за виконанням академічною групою вимог ОПП. Також супервайзер, використовуючи наявні ресурси, залучає здобувачів вищої освіти до процесу періодичного перегляду ОПП та інших процедур забезпечення її якості;

– едвайзер (Advisor) – науково-педагогічний працівник, який виконує функції академічного наставника для здобувача освіти за відповідною спеціальністю. Саме едвайзер сприяє вибору індивідуальної освітньої траєкторії (формуванню індивідуального навчального плану), а також засвоєнню змісту освітньої програми під час навчання. До його обов'язків входить вивчення схильностей студентів, їхніх пізнавальних інтересів, захоплень;

– тьютор (Tutor) – науково-педагогічний працівник, який виступає в ролі академічного консультанта студента із засвоєння змісту конкретного предмета. Як правило у якості тьютора виступає сам викладач тієї чи іншої дисципліни. Саме йому належить роль мотиватора та безпосереднього помічника при засвоєнні студентом змісту конкретної дисципліни (Нурманбетова, & Нефедова, 2011).

Ключовими заходами з підтримки вибору студентами індивідуальних освітніх траєкторій в аспекті формування підприємницької культури ми визначаємо:

- забезпечення вільного обрання форм та методів викладання;
- консультування майбутніх бакалаврів з фізичної культури і спорту щодо вільного обрання форм та методів навчання;
- презентацію дисциплін вибіркового циклу.

З метою дотримання принципу академічної свободи, слідкуємо за тим, щоб науково-педагогічні працівники достатньою мірою використовували свої повноваження з самостійного визначення змісту освіти у межах своїх дисциплін, а також додаткових видів організації освітньої діяльності для творчого розвитку здобувачів освіти та викладачів за умов застосування інноваційних технологій і методів навчання (Нурманбетова, & Нефедова, 2011).

Вважаємо, що позитивним моментом розробленої під час дослідження ОПП, що спрямована на формування підприємницької культури, є конкуренція між дисциплінами та викладачами. З метою оцінювання якості викладання, а також змісту дисциплін було впроваджено проведення щорічного моніторингу освітньо-професійної програми, до якого були залучені її гарант, супервайзер, а також стейкхолдери в особі потенційних роботодавців.

На перших етапах освітнього процесу здобувачам освіти надається інформація щодо цілей, змісту та очікуваних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання у межах окремих освітніх компонентів. На цій основі едвайзерами проводилися консультування з вільного обрання форм та методів навчання, вірогідних освітніх траєкторій навчання (формування індивідуального навчального плану) (Нурманбетова, & Нефедова, 2011).

У ході такого консультування здобувач освіти мав відповісти на питання: «Які компетентності з ОПП він вважає найважливішими? Чи є у нього хоббі? У якій формі (очній, дистанційній, змішаній) йому зручніше здобувати освіту? Якими є його професійні плани на найближчий, середньостроковий та довгостроковий терміни? Чи збирається він почати свою справу по закінченні ЗВО? Якими є його побажання щодо міста проходження практики?». При цьому оцінювалася відповідальність, амбіціозність, відношення до освітнього процесу.

За результатами консультування едвайзер у схематичному вигляді складав проект індивідуальної освітньої траєкторії, який пропонувався для обговорення зі студентом. На основі цієї схеми майбутній бакалавр з фізичної культури і спорту визначав свої подальші дії з обрання форм та методів освітнього процесу.

Відзначимо, що у такому підході є спільні моменти із запропонованим Г. Скінером програмованим навчанням, яке здійснюється за спеціально розробленою навчальною

програмою, що являє собою певну послідовність конкретних завдань, шляхом яких виконується і контролюється діяльність здобувача освіти (Беспалько, 1970). Проте, наш підхід має достатньо очевидні відмінні від програмованого навчання риси. Зокрема, у нашому випадку, на перший план виходить індивідуалізація освітніх алгоритмів, варіативність часу та способів виконання навчальних завдань, широкий вибір місця виконання навчальних завдань, способів комунікації із викладачем тощо. Також ми вважаємо за доцільне привнесення елементів змагальності й здорової конкуренції між майбутніми бакалаврами з фізичної культури і спорту під час розроблення та реалізації індивідуальних планів.

Ще одним засобом підтримки вибору студентами індивідуальних освітніх траєкторій виступає презентація вибіркового (елективного) дисциплін, що входять до ОПП як компонент за вибором у межах встановлених кредитів. У нашому дослідженні це такі дисципліни: «Маркетинг фізичної культури і спорту»; «Менеджмент у фізичній культурі і спорті»; «Інноваційні технології спортивного тренування й фізичної культури»; «Підприємництво у фізичній культурі і спорті». Ці дисципліни повною мірою віддзеркалюють реальні інтереси майбутніх бакалаврів з фізичної культури і спорту до підприємницької діяльності, враховують специфіку соціально-економічного розвитку та потреби регіону, а також науково-практичний потенціал експериментального ЗВО (Нурманбетова, & Нефедова, 2011). Відповідальність за підготовку презентацій лежить на викладачах-тьюторах.

У відповідності до концепт-карти, приведеній на рис. 1, одним з ключових аспектів різноваріантного засвоєння студентами змісту освіти є його супроводження. Це супроводження поділяємо на суто організаційний супровід, інформування студентів щодо користування засобами навчання, допомогу у вирішенні пізнавальних проблем, а також допомогу у контактуванні із стейкхолдерами.

У організаційному супроводі перше місце займають дії едвайзера, спрямовані на забезпечення встановлення контакту між студентом та викладачем. При цьому відповідальність едвайзера закінчується після того, як студент та викладач-тьютор встановили комунікацію: очну, через систему дистанційного навчання Moodle, через будь який інший засіб комунікації.

Окрім едвайзера, у процесі супроводження засвоєння студентами змісту освіти значну роль відіграє супервайзер, до обов'язків якого входить з'ясування причин, за якими студенти не приступили до сесії, узагальнення результатів сесій тощо. Відмітимо, що у нашій роботі функції супервайзера виконував методист випускаючої кафедри.

Наступною складовою організаційного супроводу виступає надання майбутнім бакалаврам з фізичної культури і спорту рекомендацій щодо найбільш оптимального засвоєння навчального матеріалу. Ці рекомендації стосувалися виконання залікових або екзаменаційних вимог, просторово-часової організації самостійної роботи тощо. Обсяг рекомендації визначався відповідно до нагальних потреб кожного окремого студента. Передбачалося, що вони можуть відбуватися як очно, так і з використанням інформаційно-комунікаційної технології в синхронному або асинхронному режимах.

Інтерактивне інструкування студентів щодо користування засобами навчання відбувалася з використанням електронних розсилок, організованих через платформу Moodle. Зворотній зв'язок, у якому студенти мали можливість уточнити неясні моменти відбувався також через електронну пошту. Деякою мірою для цього використовувався модуль «Чат» Moodle. Зазначені дії було віднесено до обов'язків едвайзера.

Викладачі (тьютори) дисциплін, спрямованих на формування підприємницької культури, у персональному порядку надавали студентам допомогу у вирішенні пізнавальних проблем. Для цього вони мали змогу використовувати найрізноманітніші засоби як то: консультації на платформах Zoom, Webex, Skype тощо, спілкування по e-mail, використання персональних сайтів та ін. По суті, ця допомога стала

квінтесенцією ідей студентоцентризму, педагогічного супроводу і підтримки, на яких ґрунтується наша концепція.

Особливим аспектом методичного супроводу формування підприємницької культури майбутніх бакалаврів з фізичної культури та спорту стала допомога до встановленні контактів зі стейкхолдерами. Ці функції у нашому дослідженні виконували викладачі-тьютори, едвайзер та супервайзер, які виступали своєрідними посередниками між роботодавцями та студентами, передаючи інформацію про вакансії, а також інформуючи студентів про заходи, корисні у контексті майбутньої підприємницької кар'єри.

Також складовою методичного супроводу є контроль результатів засвоєння студентами змісту ОПП, спрямованої на розвиток підприємницької культури, оскільки це необхідно для забезпечення якості професійної підготовки. Одним з аспектів такого контролю є забезпечення зворотного зв'язку із здобувачами освіти, яке розглядаємо як дієвий засіб перетворення студента з об'єкта освітнього процесу у його суб'єкта (Каштанова, & Кудрявцев, 2016).

Виконання цієї функції було покладено на супервайзера, який залучає майбутніх бакалаврів з фізичної культури і спорту до процесу періодичного перегляду ОПП та інших процедур із забезпечення її якості. Зокрема, студенти залучені до періодичного перегляду ОПП як партнери через щорічне анкетування на початку навчального року. Анкета складена таким чином, що респонденти виступають у ролі своєрідних «покупців» освітнього продукту: дисциплін, модулів, змісту практики.

Такий підхід дозволив виділити масив найбільш проблемних моментів, подолання яких у значній мірі впливатиме на підвищення якості навчання, а також полегшить вибір професійного шляху. Зокрема, більшість студентів найважливішими для себе визначили такі питання: «Наскільки об'єктивною є система оцінювання моїх досягнень? Чи буду я мати змогу керувати процесом власної освіти? Де і як буде проходити практика? Чи зможу я продовжити своє навчання після закінчення даної програми? Що я буду вміти після закінчення навчання? Чи важко буде знайти роботу після закінчення навчання? Де, з ким і як я зможу працювати?».

Зміст і характер питань вказали на суб'єктну позицію студентів, їхню зацікавленість в освітньому результаті, а також першочергову важливість для них можливості управляти процесами своєї життєдіяльності під час навчання. Також відмітимо, що у світлі останніх тенденцій розвитку вищої освіти при розробці та перегляді ОПП нами враховувалися пропозиції випускників минулих років (*Порадник щодо заповнення відомостей*, 2019).

Збирання інформації щодо кар'єрного шляху та траєкторій працевлаштування випускників здійснювалося через створення спеціальної групи у соціальній мережі, у якій проводився своєрідний моніторинг задоволеності випускників освітньо-професійної програми отриманими знаннями, уміннями, навичками.

Висновки. Розроблена концепт-карта «Методичний супровід формування підприємницької культури» враховує специфіку навчання студентів-спортсменів і репрезентує заходи, спрямовані на обрання здобувачами освіти індивідуальної освітньої траєкторії, спрямованої на формування підприємницької культури; супроводження науково-педагогічними і методичними працівниками засвоєння студентами різноваріантного змісту освіти; контроль за ходом освітнього процесу, а також зворотній зв'язок із здобувачами освіти під час та по завершенню виконання освітньо-професійної програми. Виконання майбутнім бакалавром з фізичної культури і спорту індивідуального навчального плану пов'язане із готовністю науково-педагогічних працівників виконувати соціально-педагогічні ролі супервайзера, едвайзера і тьютора, які можуть змінюватися залежно від поставленого освітнього завдання. Ключовими заходами з підтримки вибору студентами індивідуальних освітніх траєкторій в аспекті формування підприємницької культури визначено: забезпечення вільного обрання форм та методів викладання;

консультування майбутніх бакалаврів з фізичної культури і спорту щодо вільного обрання форм та методів навчання; презентацію дисциплін вибіркового циклу.

Перспективами подальших розвідок у зазначеному напрямі може бути обґрунтування системи оцінювання, що інтегрує критерії і показники, засоби оцінювання, описові характеристики рівнів сформованості підприємницької культури майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту.

ЛІТЕРАТУРА

- Антонюк, Л. В. (2018). *Основи інноваційної освітньої діяльності*. Рівне: РОІППО.
- Бабко, Т. М. (2020, Травень). Науково-методичний супровід процесу запровадження педагогіки партнерства в новій українській школі. В *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. Запоріжжя: Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Взято з <https://ele.zp.ua/conference/тематичні-напрями/новий-формат-менеджменту-та-психолог-2/>
- Беспалько, В. П. (1970). *Программированное обучение. Дидактические основы*. Москва: Высшая школа.
- Болюбаш, Н. М. (2010). Фактори та умови формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інформаційного середовища MOODLE. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 17(3). Взято з <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/246/232>
- Бусел, В. (Ред.). (2001). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ; Ірпінь: ВТФ Перун.
- Глосарій: затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. № 9. (2019). Взято з <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/quality/wp-content/uploads/sites/25/2019/09/Glosarij-NAZYAVO.pdf>
- Каштанова, С. Н., & Кудрявцев, В. А. (2016). Силабус как инструмент регулирования учебной деятельности студентов. *Вестник Мининского университета*, 2. Взято из <https://cyberleninka.ru/article/n/sillabus-kak-instrument-regulirovaniya-uchebnoy-deyatelnosti-studentov>
- Ковальчук, В. І. (2014). *Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів у післядипломній освіті* (Дис. д-ра пед. наук). Класичний приватний університет, Запоріжжя.
- Кулініч, О. А. (2015). *Методичний супровід запровадження інноваційних технологій у навчальний процес*. Взято з http://nmc-pto.zp.ua/wp-content/uploads/2015/04/Kulinich-O.A._Metodychnyj-suprovid-uprovadzheniya-innovatsijnyh-tehnolohij-u-navchalnyj-protses.pdf
- Кушнір, М. (2017). Образовательная траектория, программа или маршрут? *Директория-онлайн*. Взято из <https://medium.com/direktoria-online/mihail-kuhnir-d91938806a76>
- Лебідь, Л. І., & Белаш, С. В. (2013). Науково-методичний супровід запровадження у навчально-виховний процес авторських програм. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 1 (8), 88-90.
- Нурманбетова, Д. Н., & Нефедова, Л. В. (2011). *Методические рекомендации по разработке силабусов* (3-е изд.). Астана, ЕНУ имени Л. Н. Гумилева.
- Порадник щодо заповнення відомостей самооцінювання освітньої програми (для закладів вищої освіти)*. (2019). Взято з <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09Порадник-для-ЗВО-ост.pdf>
- Про вищу освіту. № 1556-VII. (2014). Взято з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1434870000112510>
- Романюк, Л. В. (2020). *Модель науково-методичного супроводу інноваційних процесів в освітній системі міста Енергодара Запорізької області*. Взято з

https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp20/2/romanjuk_1.v..pdf

Рябченко, Л. О. (2011). *Управління самостійною пізнавальною діяльністю майбутніх економістів*. (Дис. канд. пед. наук). Класичний приватний університет, Запоріжжя.

REFERENCES

- Antoniuk, L. V. (2018). *Osnovy innovatsiinoi osvithoi diialnosti [Fundamentals of innovative educational activities: guidelines]*. Rivne: ROIPPO [in Ukrainian].
- Babko, T. M. (2020, Traven). Naukovo-metodychnyi suprovid protsesu zaprovadzhennia pedahohiky partnerstva v novii ukrainskii shkoli [Scientific and methodological support of the process of introduction of partnership pedagogy in the new Ukrainian school]. In *Neperervna osvita novoho storichchia: dosiahnennia ta perspektyvy [Continuing education of the new century: achievements and prospects.]*: Proceedings of the International Scientific Conference. Zaporizhzhia: Zaporizkyi oblasnyi instytut pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity. Retrieved from <https://ele.zp.ua/conference/tematychni-napriamy/novyi-format-menedzhmentu-ta-psykholoh-2/> [In Ukrainian].
- Bespalko, V. P. (1970). *Programmirovannoe obuchenie. Didakticheskie osnovy [Programmed learning. Didactic foundations]*. Moskva: Vysshiaia shkola [in Russian].
- Boliubash, N. M. (2010). Faktory ta umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv zasobamy informatsiinoho seredovyscha MOODLE [Factors and conditions of formation of professional competence of future economists by means of information environment MOODLE]. *Information Technologies and Learning Tools*, 17(3). Retrieved from <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/246/232> [in Ukrainian].
- Busel, V. (Red.). (2001). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]*. Kyiv; Irpin: VTF Perun [in Ukrainian].
- Hlosarii: zatverdzheno rishenniam Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [Glossary: approved by the decision of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education]. № 9. (2019) Retrieved from <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/quality/wp-content/uploads/sites/25/2019/09/Glosarij-NAZYAVO.rdf> [in Ukrainian].
- Kashtanova, S. N., & Kudriavtcev, V. A. (2016). Silabus kak instrument regulirovaniia uchebnoi deiatelnosti studentov [Silabus as a tool for regulating the educational activities of students]. *Vestnik Mininskogo universiteta [Minin University Bulletin]*, 2. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/sillabus-kak-instrument-regulirovaniya-uchebnoy-deyatelnosti-studentov> [in Ukrainian].
- Kovalchuk, V. I. (2014). *Teoretychni i metodychni zasady rozvytku pedahohichnoi maisternosti maistriv vyrobnychoho navchannia profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv u pisliadyplomnii osviti [Theoretical and methodical bases of development of pedagogical skill of masters of industrial training of vocational schools in postgraduate education]*. (PhD diss). Kласичний приватний університет, Запоріжжя [in Ukrainian].
- Kulinich, O. A. (2015). *Metodychnyi suprovid uprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii u navchalnyi protses [Methodical support of introduction of innovative technologies in educational process]*. Retrieved from http://nmc-pto.zp.ua/wp-content/uploads/2015/04/Kulinich-O.A._Metodychnyj-suprovid-uprovadzhennya-innovatsiinykh-tehnolohij-u-navchalnyj-protses.pdf [in Ukrainian].
- Kushnir, M. (2017). *Obrazovatelnaia traektorii, programma ili marshrut? Direktoriia-onlain [Educational trajectory, program or route?]. Direktoriia-onlain* [Educational trajectory, program or route?]. Retrieved from <https://medium.com/direktoria-online/mihail-kyhnir-d91938806a76> [in Russian].
- Lebid, L. I., & Bielash, S. V. (2013). Naukovo-metodychnyi suprovid uprovadzhennia u navchalno-vykhovnyi protses avtorskykh prohram [Scientific and methodological support for the introduction of author's programs into the educational process]. *Education and Development of Gifted Personality*. № 1 (8), 88-90 [in Ukrainian].

- Nurmanbetova, D. N., & Nefedova, L. V. (2011). *Metodicheskie rekomendatsii po razrabotke sillabusov [Methodological recommendations for the development of syllabuses]* (3d ed.). Astana, ENU imeni L. N. Gumileva.
- Poradnyk shchodo zapovnennia vidomostei samoosiniuvannia osvitnoi prohramy (dlia zakladiv vyshchoi osvity) [Adviser on filling in the information of self-assessment of the educational program (for institutions of higher education)].* (2019). Retrieved from <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09Poradnyk-dlia-ZVO-ost.pdf> [in Ukrainian].
- Pro vyshchu osvitu [About higher education]. № 1556-VII. (2014). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1434870000112510> [in Ukrainian].
- Romaniuk, L. V. (2020). *Model naukovo-metodychnoho suprovodu innovatsiinykh protsesiv v osvitnii systemi mista Enerhodara Zaporizkoi oblasti [Model of scientific and methodical support of innovation processes in the educational system of the city of Energodar, Zaporozhye region]*. Retrieved from https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp20/2/romanjuk_l.v..pdf [in Ukrainian].
- Riabchenko, L. O. (2011). *Upravlinnia samostiinoiu piznavalnoiu diialnistiu maibutnikh ekonomistiv [Management of independent cognitive activity of future economists]*. (PhD diss). Klasychnyi pryvatnyi universytet, Zaporizhzhia [in Ukrainian].

EXPERIENCE OF METHODOLOGICAL SUPPORT OF ENTREPRENEURIAL CULTURE FORMATION OF BACHELORS OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT

Alexander Veritov,

candidate of Sciences in Physical Education and Sports, PhD student of the Department of Physical Culture and Sports of Zaporizhia National University

The article proposes a model of methodological support for the formation of entrepreneurial culture of bachelors of physical culture and sports, which represents activities aimed at choosing individual educational trajectory for students; support provided by scientific-pedagogical and methodical workers to facilitate students' mastering of various variants of education content; control over the educational process, as well as feedback from students during and after the completion of the educational and professional program. This support should include purely organizational activities, informing students about the use of teaching tools, assistance in solving cognitive problems, as well as assistance in contacting stakeholders. At the same time, the individualization of educational algorithms, variability of time and methods of performing educational tasks, a wide choice of places to perform educational tasks, methods of communication with a lecturer, etc. come first. The future bachelor of physical culture and sports fulfills the individual curriculum due to the willingness of research and teaching staff to perform the social and pedagogical roles of a supervisor, an advisor, and a tutor, which may vary depending on the educational task. The key measures to support students' choice of individual educational trajectories, in terms of the formation of entrepreneurial culture, are the following: ensuring the free choice of forms and methods of teaching; advising future bachelors of physical culture and sports on the free choice of forms and methods of teaching; presentation of disciplines of the sample cycle. A positive aspect of the educational professional program developed during the study, which is aimed at forming an entrepreneurial culture, is the competition between disciplines and teachers.

Keywords: *methodical support, business culture, educational trajectory, a supervisor, an advisor, a tutor.*

Надійшла до редакції 15.04.2020 р.